

מפקח במשרד החינוך נכנס לבית ספר באמצע שיעור תורה וביקש לבחון את התלמידים. "תלמידים יקרים, מי שבר את הלוחות הברית?" כולם שתקו. המפקח שאל שוב: "אני רוצה לשמוע מי שבר את הלוחות". יוסי התלמיד הצביע: "המפקח, אני מבטיח שזה לא אני. לא יצאתי מהכיתה בהפסקה".

המפקח ההמום פונה למורה ומבקש לשמוע את דעתו על דברי התלמיד. - "יוסי הוא ילד טוב ואם הוא אומר שלא היה מעורב בשבירת הלוחות, אני נוטה להאמין לו". נסער רץ המפקח למשרדו של המנהל ומספר מה קרה בכיתה. "עזוב, אומר המנהל, כמה מחיר הלוחות? בית הספר ישלם את הנזק"...

החיים מזמנים לעיתים אכזבות קשות מהאנשים הקרובים אלינו, בייחוד אנו נידונים למפחי נפש חוזרים ונשנים בתחום החינוך. בין אם נרצה ובין אם לא, הורים ומורים נאלצים להתמודד מעת לעת עם התנהגות חמורה מצד ילד או תלמיד והם מוצאים את עצמנו תוהים: מה עליהם לעשות כעת? האם להמשיך להכיל את הילד או שמא זה הזמן לעזעזע אותו ולשבור את הכלים?

אנו רוצים להתבונן בשאלה הקריטית הזו, דרך דיון מעמיק בסיפור המרכזי של פרשת השבוע. אנו קוראים השבוע על המשבר הגדול של משה רבנו. הרגע שבו הוא מבין כי החבורה שלו, היא לחלוטין לא מה שחשב. האנשים שיצאו ממצרים וראו את הניסים הגדולים בהיסטוריה, לא מוכנים להוציא את מצרים מתוכם ולהשאיר מאחוריהם את האלילות והעבודה זרה. הגננת עזבה את החדר לשש שעות והם קמים ועושים עגל זהב ומחוללים סביבו בשירים וריקודים: "אלה אלוך ישראל".

ברגע שנראה כמו התמוטטות רגשית, משה נוטל את החפץ הקדוש ביותר שהגיע אי פעם לעולם הזה, הלוחות האבן שהוא קיבל מידי של האלוקים ומנתץ אותם לרסיסים על פני האדמה.

1. שמות לב, יוסי: ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות, ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות וישבר אותם תחת ההר.

הספורנו מסביר כי משה לא הזדעזע רק מעצם עבודת העגל. הוא כבר שמע עליה מה' בהיותו למעלה, כמו שנאמר: "לך רד כי שיחת עמך". משה נדהם ונסער מהעובדה שהם **רוקדים ומחוללים** סביב העגל. פתאום חש משה שהוא עומד מול עם של עבדים חסרי תקנה. אי אפשר לשתול לאדם 'ראש חדש' והם כנראה לא ישתנו לעולם. הוא מנתץ את הלוחות מתוך זעם וייאוש.

ספורנו: כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו ... בזה התקצף ונאש שיוכל לתקן המעוות, באופן שיחזרו לתמונתם ויהיו ראויים לאותם הלוחות.

וכמובן, המעשה כולו קשה להבנה: ראשית, **ממתי יהודי שובר חפצים?** זהו איסור מוחלט בתורה: "בל תשחית". כאשר מדובר על חפץ מכלי המקדש, הדבר אסור מטעם נוסף: "כל המנתץ אבן אחת מאבני המזבח - לוקה", וכל שכן וקל וחומר, ביחס לחפץ קדוש ונשגב כמו הלוחות הברית האלוניות, שכבר לא ניתנו שוב לעולם?

ואם משה נואש מישראל, עליו לעשות דבר יותר פשוט: להחזיר את הלוחות לאלוקים או לסגור אותם באוהלו עד שיבואו ימים יפים יותר. בדיוק כמו אבא שקונה מתנה לילדיו, אך בדרך הביתה שומע שהם חטאו במשהו. הוא אינו שובר את המתנה לרסיסים, אלא מניח אותה במחסן עד יעבור זעם. כיצד, אם כן, משה מפגין התנהגות שנראית חלילה כ'איבוד שליטה'?

הנה תמיהתו הקשה של **רבנו בחיי לב, טז: יש לתמוה על משה עבד ה' נאמן ביתו, איך ערב ליבו לשבור הלוחות שהיו מכתב אלוקים?** ואם ישראל חטאו ולא היו ראויים לתורה, היה לו להחזיר התורה לאכסניה

שלה ולשאול את הקב"ה מה יעשה בה! אילו מלך בשר ודם שולח מכתב ביד נאמן ביתו לשרי המלכות ואינם רוצים לקבלו, ראוי העבד הנאמן להחזירו אל המלך ולא לנהוג בו ביזיון ויקרענו!.

התגובה הקשה של משה ממשיכה גם בשלב הבא: הוא מוציא מפיו דברים, שנראים כמו צעד של ייאוש, התפטרות וזריקת מפתחות. משה מבקש מחילה מה', אך מוסיף משפט נורא: "ועתה אם תישא חטאתם ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת". האברבנאל רואה בכך הוכחה "שמשה קץ בחייו ובהנהגתו לעם ... ולכן ביקש: 'בין אם תישא חטאתם ובין אם אין' ... מחני נא מספרך ... כי לא יחפוך לחיות עוד על פני האדמה".

והשאלה המתבקשת היא, האם זאת התגובה היהודית לנוכח משבר בחינוך? לשבור הכול, להתפטר ולזרוק מפתחות?

אולם זה עוד לא השיא. נדמה כי שתי השאלות הקודמות מתגמדות מול השאלה הבאה: התורה כולה מסתיימת במילים הבאות:

דברים לד: ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים ... ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. **רש"י:** לעיני כל ישראל – שנשאו ליבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר: אשר שברת - **יישר כוחך ששברת.**

אם כן, פסגת ההישגים של משה, הרגע שבו בוחרת התורה לחתום "את המורא הגדול אשר עשה משה", הוא העובדה הקשה, שמשה שבר את הלוחות הקדושים בזעם לעיני ישראל! האם אפשר להבין את הדברים?! האם כחותמים מנהיגות מהפכנית בת ארבעים שנה!?

ראוי להזכיר גם את העובדה, ששברי הלוחות היו מונחים תמיד בארון הברית, הנקודה הקדושה ביותר לעם ישראל. כך ששבירת הלוחות אינה רגע שפל, אלא להיפך, הישג מרכזי בחיי משה.

הכרח אפוא לחפש פרשנות מעמיקה יותר לתגובתו של משה, לפיה לא היה כאן צעד של ייאוש ומשבר, אלא להיפך: רגע השיא בחייו. כך נוכל להפוך את הסיפור למקור של השראה ולימוד אודות דרך ההתמודדות הנכונה עם אכזבות בחיינו.

א. השבת הקרובה, תוקדש כולה לחטא העגל. נוציא שני ספרי תורה מהארון ובשניהם נעסוק באותה נושא. בספר הראשון נקרא את פרשת "כי תישא" ובספר השני נקרא את פרשת "פרה", העוסקת בצידו השני של המטבע: במאמץ להיטהר מרשמיו של חטא העגל.

אחרי פרשיות "שקלים" ו"זכור", אותן קראנו בשבתות הקודמות, נקרא שתי פרשיות המהוות הכנה לחג הפסח: פרשת "פרה", מצווה להיטהר מטומאת מת, טרם נעלה לירושלים ונקריב את הפסח. ופרשת "החודש" מצווה את שחיטת ואכילת הפסח.

2. מגילה כט: שבת שלישית מארבע פרשיות - פרה אדומה, שבת רביעית - החודש הזה לכם. **רש"י:** בשלישית פרה אדומה, להזהיר את ישראל להיטהר כדי שיעשו פסחיהם בטהרה. ברביעית - החודש הזה לכם, ששם פרשת הפסח.

בעוד שפרשת "פרה אדומה" היא "זאת חוקת התורה". היא סתומה מכל עבריה ואיננו מבינים כלל, כיצד כמה טיפות מאפר פרה אדומה, מכפרות על אדם שנטמא בטומאת מת, בכל זאת, המדרש מוצא רמז המסביר לפחות חלק מהרעיון של ההיטהרות: הפרה נועדה להסיר את רשמיו של חטא העגל, שהוא המקור לתופעת המוות וטומאת המת.

בעת מתן תורה, בני ישראל טוהרו מזהמת חטא עץ הדעת והיו אמורים לחיות לעולם. אך חטא העגל העצים שוב את הזוהמה בתוכנו ולכן חיי האדם חזרו להיות זמניים ומוגבלים. הטהרה מטומאת מת במי פרה אדומה, נועדה לסלק מאיתנו את רשמיו של חטא העגל.

תנחומא חוקת ח: מפני מה כל הקרבנות באים זכרים ופרה אדומה נקבה? ... משל לבן שפחה שטינף פלטיין של מלך, אמר המלך: תבוא אימו ותקנח הצואה. כך אמר הקב"ה: תבוא פרה ותכפר על העגל.

וכיון שכן, שפרשה זו מוקדשת למאמץ הטהרה מחטא העגל, עלינו לשוב אל הנושא המרכזי ולבחון את הדרך שבה בחר משה להתמודד עם החטא הנורא הזה.

היה פעם חסיד, שסבל מצרה אישית קשה. אותה צרה השתלטה על חייו לגמרי והוא לא מצא דרך להתמודד איתה. עלה בדעתו לבקש ברכה מרבו, האדמו"ר רבי שלום בער מליובאוויטש. עשה החסיד מאמץ גדול ונסע אל הרבי, אולם הרבי התעלם מכאבו ופטר אותו באמירה שאינו יכול לעזור לו.

זאת הייתה התקווה האחרונה של החסיד והוא יצא החוצה שבור ומרוסק. הוא ישב על הכיסא ובכה בכי נסער של שבירה והתפרקות. אחיו של הרבי, רבי זלמן אהרן, ראה את האיש בשברו ונדהם לשמוע כי הרבי אינו מעוניין לעזור לו. נכנס רבי זלמן אהרן אל אחיו, הרבי, ושאל כיצד יתכן לראות יהודי נואש ולהתעלם מהכאב שלו? כאשר שמע הרבי מכך שהחסיד שבור ורצוף, ביקש לקרוא אותו, בירך אותו בברכה גדולה והוא אכן נושע מכל צרותיו.

הנקודה היא (לקו"ש טו/126), שלפעמים, הדרך היחידה היא שבירה. לפעמים, אדם נמצא במצב כה זחוח וכה מבסוט מעצמו, ששום דבר לא נכנס לו לאוזן. במקרה הזה, אין דרך אלא לפרק את מעטפת החיים הנוחה שלו ולפלוס דרך אל אור נשמתו.

האברבנאל צועד בשיטה הזו לגבי שבירת הלוחות. הוא סובר כי החטא היה חסר פרופורציה ולכן גם התגובה אליו הייתה חייבת להיות שוברת כלים. שבירת הלוחות מצד משה, לא הייתה צעד של ייאוש ואובדן כוח, אלא להיפך: שבירה מנהיגותית מחושבת מתוך רצון לזעזע את העם.

3. אברבנאל: לא שיבר אותם [למעלה] בהר כשנודע לו עוון העגל, אלא שיברם במחנה, לפי שאם לא היו רואים את הלוחות ומעשה ה' כי נורא בהם, לא היה להם יגון ואנחה על שבירתם, כי יותר תתפעל הנפש ממה שיראה בעיניו ממה שישמע מפי המגידיים. ולכך הביאם להראותם ולשברם בעיניהם.

ואף שכיום, עם החינוך הליבראלי שלא מפסיק 'לקחת בחשבון את נפשו של הילד', כבר לא מקובל לנקוט בנשק הכעס, אולם ראוי להדגיש כי הנהגתו של משה, נפסקת גם הלכה למעשה.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה ד,ה: הרב שלמד ולא הבינו התלמידים, לא יכעס עליהם וירגז, אלא חוזר ושונה הדבר אפילו כמה פעמים ... אבל אם ניכר לרב שהם מתרשלים בדברי תורה ומתרפים עליהן ולפיכך לא הבינו, חייב לרגוז עליהן ולהכלימן בדברים כדי לחדדם. וכעניין זה אמרו חכמים: זרוק מרה בתלמידים.

מקורו של הרמב"ם הוא בצוואתו של רבי יהודה הנשיא לבנו, רבן גמליאל: "זרוק מרה בתלמידים". מסופר כי רבי יהודה עצמו נהג כך וצעק פעם על תלמידו, לוי (יבמות ט,א): "כמדומה שאין מוח בקדקדך!". כמובן, הרב צריך להיות זהיר בנשק הכעס ולוודא שהתלמיד הוא כלי לכך, כהדגשת החוות יאיר (סימן קנב): "רבי ידע בלוי שאדם גודל ומופלג הוא", אך עיקרם של דברים הוא, שמקצוע החינוך אינו מורכב רק ממחמאות וחיבוקים, אלא חייב לכלול גם גילוי של גבורה. (ראו עוד בהערה¹).

להוסיף, שעד"ז ביאר הרבי (לקו"ש טו/125) סיפור תמוה מאוד מהתלמוד (תענית כ): רבי אלעזר, בנו של רבי שמעון בר יוחאי, הלך בדרך וראה אדם מכוער צועד לצידו. אמר לו רבי אלעזר: "ריקה, כמה מכוער אתה? האם כל בני עירך מכוערים כמוך?" אמר אותו אדם: "מה אעשה? לך לאומן שעשאני".

¹ כעס או כאילו כעס: להעיר שהרמב"ם פוסק בהלכות דעות, שאסור לאדם לכעוס על אנשי ביתו, רק להראות כאילו הוא כועס ואילו כאן פוסק לגבי מלמד, שחייב "לרגוז עליהם ולהכלימם"? בלקו"ש טו/199 מבאר שאצל בני ביתו, מספיק להראות כאילו כועס, משום שילד מזדעזע גם מאבא שנראה כועס. אולם תלמידים לא מתרשמים מרב שרק נראה כועס ואינם זזים עד שהוא ממש 'נכנס לקריזה' ושם חייב לרגוז ממש.

הבין רבי אלעזר שטעה וביקש ממנו סליחה. אולם אותו אדם סירב לסלוח לו, עד שהוא ילך לאומן שעשה אותו ויאמר לו: "כמה מכוער כלי זה שעשית".

כיון שהגיעו לעיר, יצאו בני העיר לקבל את רבי אלעזר. אמר להם אותו אדם בזלזול: החכם הזה אינו ראוי לכבוד שאתם עושים לו וסיפר מה אמר לו רבי אלעזר. הפצירו בו שימחל לו, ובסופו של דבר, הסכים למחול בתנאי שלא יהיה רגיל לעשות כן.

כמובן, הסיפור תמוה מאוד: איך יתכן שחכם תלמודי בסדר גודל של רבי אלעזר, יאמר לסתם אדם זר שצועד לצידו: "כמה מכוער אתה"? הרי אפילו סתם אדם אינו נוהג כך? גם לא מובן היפוך המגמה הקיצוני של רבי אלעזר. הוא רק שמע מאותו מכוער את הביטוי: "לך לאומן שעשאתי" ומיד התחרט וביקש סליחה. וכי רבי אלעזר לא ידע קודם שהאדם נברא בצלם אלוקים?

הסביר הרבי כי מילת המפתח, נמצאת בביטוי הגנאי הראשון שאמר רבי אלעזר: "ריקה, כמה מכוער אתה". אותו אדם לא היה מכוער רק בחיצוניות, אלא גם וקשה ברוחניות. לא היה אפשר לראות בו ניצוץ של אנושיות וקדושה. הבין רבי אלעזר כי במקרה הזה, הדרך היחידה לבקוע את האדישות שלו, היא לזעזע אותו בצורת כינוי גנאי. ואכן ברגע שאותו אדם חש זעזוע מהדברים ואמר "לך לאומן שעשאתי" - הוא נזכר בצלם האלוקים המקנן בו - מיד רבי אלעזר ירד וביקש סליחה.

ליקוטי שיחות טו/125: לפעמים נמצא אדם בשפל מדרגה, ששום עניין רוחני אינו פועל בו מחמת גסותו וחומריותו, ובמצב הזה צריכה להיות 'נזיפה' שתפעל בו שבירה בכל מהותו. דוגמא לכך הוא הסיפור (תענית כ) אודות רבי אליעזר בר"ש שמדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר. אמר רבי אלעזר: ריקה, כמה מכוער אותו האיש? האם כל בני עירך מכוערים כך? אמר לו: לך ואמור לאומן שעשאתי, כמה מכוער כלי זה שעשית. ירד רבי אלעזר מהחמור וביקש ממנו מחילה.

והביאור בזה: עם המילים 'ריקה ומכוער', התכוון רבי אלעזר לריקנות וכיעור במובן הרוחני ולא היה אפשר לפעול עליו דבר חוץ מעל ידי ביטוש וביטול. ואכן לאחר שאותו אדם הגיב עם הכרת 'האומן שעשה אותו' והרגיש בתכלית בריאתו הרוחנית, מיד ביקש רבי אלעזר את סליחתו.

נשוב אל משה רבנו ונבין כי הוא התמודד עם מצב רוחני נמוך כל כך, שלא היה בו שום פתרון חוץ משבירת הכלים. עד כאן ביאור הדברים בפשטות כגישת האברבנאל.

האם הדברים מספקים? האם הגישה הנ"ל פותרת את הסוגיה כולה? ברור שלא. שכן עדיין אי אפשר להבין את ה"אישור והשבח" בשבירת הלוחות, בו בוחרת התורה לחתום את מעשה חיינו ומוראו של משה. האם זה באמת רגע השיא של ארבעים שנות איחוד וחיבור בין השמים והארץ?

עלינו לטפס אפוא עוד במעלה מעשה שבירת הלוחות ולמצוא בו רגע של גבורה מצד משה.

ג. נפתח את ביאורו הגדול של הרבי בנושא, עם סיפור שאירע עם הרבי עצמו. זהו סיפור מיוחד במינו אשר כוחו הוא דווקא בפשטות שלו, בהיותו מעשה רגיל של כל יום לכאורה (אבא/18 ואילך).

הרב משה אורנשטיין, הוא ראש ישיבת חב"ד בנתניה. כדרכם של תלמידי ישיבות חב"ד, הוא שהה בכל שנת תשמ"ט במסגרת ה"קבוצה" בחצרו של הרבי בברוקלין. לקראת סוף השנה, אחיו התחתן בארץ והוא חש צורך עז להשתתף בחתונה. מצד שני, הוא לא אבה לפספס את התועדות השבת של הרבי. היה עליו לנסוע לארץ ליום אחד ומיד לחזור.

הבעיה הייתה שהחתונה נקבעה ליום חמישי בערב, עשירי בתמוז, ויום חמישי הוא כידוע יום לפני שבת. מצד שני, השבת הזו הייתה אמורה להיות מיוחדת, בה חל י"ב תמוז, חג הגאולה של האדמו"ר הקודם. אורנשטיין עשה חשבון כי יכול לצאת מהארץ בטיסה ביום שישי בבוקר וכך יגיע לניו-יורק בשלוש אחר

הצהריים, כחמש שעות לפני הדלקת הנרות. ההורים כעסו על הסיכון שהוא לוקח, החברים ירדו עליו שזה לא לגמרי חלק מבחינה הלכתית, אך הוא החליט ליטול את הסיכון.

אחרי שלושה ימים בהם לא ישן, הוא עלה על הטיסה לניו-יורק והתעורר בשעה שתיים וחצי בצהריים, לקראת הנחיתה. הוא חגר את חגורת הביטחון וצהל בליבו על הצלחת התכנית. אך משום מה, המטוס חג והסתובב ולא נחת. ואז קרה הדבר ממנו חשש כל המסע: קולו של הקברניט נשמע בחלל המטוס והודיע כי מחמת ערפל מעל קנדי, הם ינחתו לנחיתה ביניים בבוסטון. הוא התנחם בכך שיעשה את השבת בבוסטון, אך אז הבין לחרדתו כי הצוות לא מתכוון לפתוח את הדלתות. זאת הייתה נחיתה ביניים קצרה, עד שיתבהר השדה בניו-יורק. הוא החל לרוץ ולהתווכח, עד שהקברניט יצא והבטיח כי לפני שקיעת השמש, הם ינחתו בניו-יורק. כשלוש דקות לפני השקיעה, זה קרה.

את קידוש ליל שבת, הוא עשה בטרמינל, עם שתי פיתות שאימו ארזה לו לפני הנסיעה. כך עבר עליו הלילה, כשהוא מייסר ומלקה את עצמו על השטות הנערית שלו. בשעה חמש בבוקר, הוא יצא אל תחנת המוניות בחוץ, ניגש אל נהג פורטוריקני חביב והסביר כי הוא רוצה ללכת ברגליו לשכונת קראון-הייסט, אך אינו יודע את הדרך. למזלו הרב, הוא נפל על נהג שהכיר את 'כללי המשחק'. הנהג לקח את התיק, נסע לאט בצד הדרך והבחור היקר אחריו. לאחר צעדה ארוכה, הוא ראה מרחוק כמה דמויות שחורות מתקרבות. היו אלו חמישה חברים (בהם אחי הגדול, הרב מאיר אשכנזי) שידעו כי הוא אמור לנחות לפני שבת ויצאו להתעניין בו.

הם הגיעו ל-770 זמן קצר לפני תחילת ההתוועדות. אורנשטיין הנסער תפס מקום בפינה וקיווה שהאדמה תבלע אותו והרבי לא יביט בו. הייתה התוועדות שמחה עם כמה שיחות, ולפתע, רגע לפני הסיום, הרבי אמר כך: "ישנם אורחים שהגיעו מארץ הקודש לחגוג כאן את חג הגאולה. בין הבאים ישנם כאלו שיש להם ספקות המבלבלים, האם הגיעו על פי ההלכה? אזי שיאמרו 'לחיים' ויצאו מכלל ספק ... גם יגנונו ניגון של ארץ ישראל, ויהי רצון שסיום הניגון יהיה כבר בארץ הקודש עצמה".

ההסבר המעמיק לשבירת הלוחות של משה, נמצא בדברי רש"י לקמן בהמשך הפרשה. התורה מצווה את משה: "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים", רש"י מסביר מדוע היה צריך משה לפסול את הלוחות בעצמו, ומביא לכך משל: מלך גדול חיפש לעצמו אישה והגיע שדכן והציע לו אישה מסוימת. הם ערכו חגיגת אירוסין וסיכמו על חתונה מפוארת בעוד שנה. האישה שבה למקומה והמלך ערך את ההכנות לחתונה הגדולה. אחרי כמה חודשים, שמע המלך כי אותה אישה זנתה תחתיו. הוא התכוון להרוג אותה על הבגידה בו. שמע זאת השדכן וקרע את הסכם הנישואין ביניהם. הוא אמר למלך: "עדיין היא אינה אשתך. עוד לא הבאת אותה אל ביתך והיא לא מחויבת לך". וכך משה עצמו, לאחר שקרע את הלוחות, היה זה שצריך ליצור בעצמו את הלוחות החדשים. מי שקלקל – הוא מתקן.

הנמשל ברור: כאשר יורד משה מהשמים עם הלוחות בידיו, הוא נקרע בין שני עולמות. הוא אווז בידיו את שני הדברים החשובים ביותר בעולם – אך אחד מהם חייב להישבר! מצד אחד, הוא מחזיק בידיו את הלוחות הברית ואם ינהג בהם כבוד וישמור אותם לעצמו וכל שכן אם ימסור אותם לישראל, הוא גוזר על ישראל דין כליה. שכן בכך הוא מאשר את מחויבותם לאלוקים. מצד שני, אם הוא רוצה להציל את עם ישראל, הוא חייב לקרוע את הכתובה ובכך לשבור את הלוחות הברית.

ובכן, מה חשוב ממה? האם התורה חשובה מישראל או ישראל חשובים מהתורה? האם החוקים נועדו בשביל ישראל או עם ישראל נוצר כדי לממש את החוקים? משה לא מתלבט ומקבל החלטה עצומה: הוא שובר את הלוחות ומציל את ישראל.

למען האמת, משה לא שובר רק את הלוחות, הוא שובר גם את עצמו. ארבעים יום וארבעים לילה הוא לא אכל ולא שתה. התואר הנצחי שלו הוא "משה רבנו", "משה קיבל תורה מסיני" וכאשר הוא שובר את הלוחות, הוא גם שובר את הדמות הנצחית שלו. אך משה לא מתלבט ומעדיף את חיי עם ישראל על התורה. הוא בוחר בעתידם של העם, על פני נצחיותו של המנהיג.

מהי הסיבה לכך? מדוע ישראל עדיפים על התורה? מדוע לא נטען שהחוקים חשובים מהם? התשובה לכך חשובה להבנה מאין כמותה. כולנו שוכחים זאת לעיתים – הורים, מורים ומנהלים – ומכאן נוצרות הבעיות הגדולות בחינוך:

"ישראל קדמו לתורה". כלומר, התורה נועדה לחבר את ישראל עם הקב"ה ולא להחליף את ישראל. התורה היא המורה שנשכר על ידי האב, כדי ללמד את הילד דעת ולהביאו אל השיא הרוחני שלו, אך החוקים לא יכולים להביא להרג הילד. אם הילד לא עושה את רצון המורה, צריך להעניש את הילד, אך בית הספר אינו יכול להביא חלילה לשבירתו של הילד.

ואת זה מבין משה, המוסר הגדול של התורה. למרות המעמד האישי הנשגב שהוא הגיע אליו בזכות התורה, כ"משה רבנו", משה לא שכח לרגע את מה ששכחו מזמן מנהיגי ימינו: הוא כאן בשביל העם ולא העם נמצא כאן בשביל הקריירה שלו.

4. תנא דבי אליהו רבה יד: שני דברים ישנם בעולם ... תורה וישראל, אבל איני יודע איזה מהם קודם? אמרתי לו: בני, דרכן של בני אדם לומר 'התורה קדמה' ... אבל אני אומר [אליהו הנביא]: 'ישראל קדמו' ... הרי כשהוא אומר 'צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל', אומר אני ישראל קדמו ... משל למה הדבר דומה? למלך שיש לו בנים ... ויש לו עבד זקן שהוא מלמד את בניו דרכים נאים.

קעת מובנת היטב אמירתו הקשה של משה: "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת". אומר משה לה', בלא ישראל, אין לי מה לעשות בעולם. שהרי כל ענייני הוא להיות המורה שמלמד התלמידים.

שמות רבה מז, ט: כל התורה שנתת לי היא, וידבר ה' אל משה: צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל ... אם הם כלים, מה אני עושה בתורתך.

קעת אפשר להבין היטב את פסוקי הסיום של התורה. התורה מדגישה בסיומה כי תכלית הכול היא ישראל. ולמען האמת, זאת בדיוק גם התחלתה של התורה: "בראשית – בשביל ישראל שנקראו ראשית". התורה מתחילה עם ישראל ומסיימת עם ישראל, ובכך אומרת התורה כי היא לא באה לשבור את ישראל, רק לחפור לעומקו של היהודי ולהביא לידי שיא את עוצמתו הרוחנית.

ליקוטי שיחות לד/223: ב'גמרה של תורה', סיומה וחותרמה של התורה כולה, מדגישים בתיבות 'לעיני כל ישראל' - שנשארו ליבו לשבור הלוחות לעיניהם, לומר לך ששלמותה ותכליתה של התורה הוא: צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל. הערה 46 שם: וכן הוא בפתיחת התורה, 'בראשית' פירש רש"י: בשביל ישראל שנקראו ראשית.

ויש להוסיף לשלמות העניין: השבוע חגגנו את פורים, וגם מגילת אסתר מסיימת עם אותו מסר: "ומרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש רצוי לרוב אחיו". מבאר הגמרא כי מרדכי ירד ממדרגתו אצל חלק מהחכמים, משום שעסק פחות בלימוד התורה ונשאר באזור הארמון, כדי לפקח על המלך, שאינו גוזר גזירות חדשות. אולם למרות ירידתו ממדרגתו, מרדכי לא חזר בו, משום שידע שהתורה היא אינה עניין נפרד מישראל, אלא באה עבורם, להעצים ולבנות אותם.

מה המסקנה מזה? המסקנה היא כפולה: ראשית עלינו לזכור, ששבירה היא לא דרך, בטח לא בימינו. החוקים נועדו כדי לבנות את הילד ולא כדי לשבור אותו. ואדרבה, מוטב לעיתים לכופף (באופן זמני) את החוקים כדי להקל על הילד, מאשר לשבור את הילד עבור החוקים.

ושנית, היבט פשוט ובסיסי יותר: כהורים וכמורים, עלינו לזכור כי אנו כאן עבור הילדים. יום-יום עלינו לעשות חשבון כמה אנחנו מוכנים לשבור את עצמנו עבורם. האם אנו מוכנים לבוא חצי שעה מוקדם הביתה כדי ללמוד עם הילד, לעקוב אחרי החינוך שלו ולהיות בעניינים. אחרי הכול, זה עדיין פחות הרואי, מהוויתור של משה עבור ישראל.

ונסיים בנקודה אחרונה: בהתוועדות יו"ד שבט תש"ם, השתתף הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'ק, מחשובי רבני ארצות הברית. הרב הכיר את הרבי עשרות שנים קודם, עת למדו יחד מדעים באוניברסיטה בברלין, בדרך חזרה מההתוועדות, הוא אמר כך לבני ביתו: כאשר אני מביט עכשיו ברבי, אני רואה דבר אחר לחלוטין ממה שראיתי בו אז.

כאשר ירד משה עם הלוחות השניות, נאמר ש"קרן אור פני משה", עד שהוא נאלץ לכסות את פניו במסווה. למה ההתעלות במדרגתו של משה אירעה רק בירידתו עם הלוחות השניות? הרי הלוחות הראשונות, מעשה האלוקים, היו נעלות הרבה יותר? אלא בלוחות הראשונות, משה היה רב, תלמיד חכם, אדם שזכה ללמוד עם הקב"ה. אולם בלוחות השניות, הוא היה רבי. לאחר שהוא מסר את חייו בשביל ישראל. וכאשר פורץ אדם את הגבולות האישיים ומוסר משהו בשביל אדם אחר – מאירה נשמתו הפנימית וקורן אור פניו.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי-נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**